

Diplomitöö
473649

Diplomitöö
valitud os

22. v. 39.

Shreffel

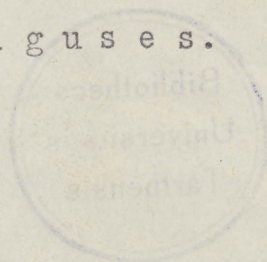
A. B. 18952

E. V.
TARTU ÜLIKOOLA
ÕIGUSTEADUSKOND
22. mail. 1939
Nr. 496
TARTU

Diplomitöö

Vallaslaps kehtivas

õiguses.

Juhan Luik

stud. jur.

Matrikel Nr. 11304.

20. vi 89 kirjeldusõiguseõiguse

Sisukord.

§ 1. Vallaslapse õiguslik positsioon.....	lhk.1
§ 2. Vallaslapse mõiste	lhk.14
a/ üldeeskirjad	
b/ vallaslapse laiendav mõiste	
c/ vallaslapse kitsendav mõiste	
d/ märkmeid eelnõus	
§ 3. Vallasisa	lhk.23
a/ vallasisa mõiste	
b/ vallasisa kindlakstegemine	
c/ eelnõu	
§ 4. Vallaslapse ülespidamise kohustus	lhk.40
a/ ülespidamiskohustuse sisu	
b/ ülespidamiskohustuse suurus	
c/ ülespidamiskohustuse kestvus	
d/ elatiskohustuse täitmine	
§ 5. Vallaslapse perekondlik positsioon ja pärimisõigus	lhk.63
§ 6. Allikate loetelu	lhk.69

§ 1 Vallaslapse õiguslik positsioon.

Pater est quem nuptiae demonstrant. Vallaslaps ei omanud Rooma õiguse järele juriidiliselt üldse isa. Tunnustati ainult sugulust emaga, sest mater semper certa est. Ema vastu oli vallaslapsel alimentatsiooni õigus ja pärimisõigus, kuna lapse ja tema loomuliku isa vahel polnud õiguslikku vahekorda ega mingisugust õiguslikku suhet. Seesugune õiguslikult tunnustamata vahekord mehe, naise ja nendest eostatud lapse vahel ei omanud ka mingit õiguslikku tunnustamist. Alles Justinianuse tõi sellesse muudatuse ja korraldas vallaslaste olukorda Novelli 89 läbi ülalpidamise õiguse ja kitsendatud pärimisõigusega vallasisa vastu.^{1/}

Vallaslapse õiguslik seisund Euroopa erinevatel maadel ja rahvastel on nii erinev, et vaevalt kahes riigis või rahva juures võib leida selles suhtes mingisugust ühtlust. Vaatamata aga kõigile ühtluse puudumisele ja mitmekesidusele,

1/ Paul Kornicker Inaugural Dissertation Breslau 1916.

võime teravalt eristada kaks erinevat süsteemi vallaslapse õigusliku käsitle juures. Esimene neist, n.n. vallaslapse tunnustamise süsteem /Annerkennungsprinzip/ põhjeneb ja võlgneb eriti suurt tänu prantsuse code civile autoriteedile. Selle süsteemi iseloomustavaks tunnuseks on see, et vallaslaps õiguslikkudes suhetes ei kuulu ei isa ega ema juurde enne, kui ta pole pidulikus vormis / feierliches Form/ selleks tunnustust leidnud. Selline pidulik tunnustus annab vallaslapsele seisukoha, milline on abielulisel lapsel tema sündimisega. Teine süsteem selle vastu eeldab, et tuleb esitada vallaslapse kasuks ülespidamishagi /Unterhaltungsklage/. Siin omab vallaslaps ema suhtes abielulise lapse seisukoha, isa suhtes aga ainult ülespidamis samme / Unterhaltungsleitung/. Ülespidamishagi esitamisel etendab väga tähtsat osa exceptio plurium. Selles süsteemis exceptio pluriumi esitamine ja tõendamine mõnedes maades ja riikides vabastab kahtlustatava isa isakohustustest, kuna teistes maades selle vastu ei ole exceptio pluriumil sellist kategoorilist mõju, vaid selle esitamisel lasub alimentaarkohustus kõigil neil meesisikuil, kellega on vallaslapse ema sugulises vahekorras olnud. Näiteks Rootsis ja Ungaris ei ole exceptio pluriumil seesugust tähtsust nagu

meil maksva seaduse järele, et selle tõendamisel vabaneb kahtlusalune meesisik isa kohustustest. Huvitav on aga Inglise õiguskorra põhimõtte selles küsimuses. Inglise seaduse järele on vallaslapse ülespidamise kohustus esijoones ema kanda ja alles selle järele teises järjekorras järgneb sellest isa kohustus. Ema abiellumise korral peab tema abielumees ema vallaslapsed enese juurde võtma ja kasvatama neid kui oma abielulisi lapsi.^{2/}

^{3/}
Vanimas saksa õiguses on vallaslapsed - kui nad ei olnud abielurikkumisest või n.n. verehäbi vahekorra - kuulunud isa suguvõsa juurde. Eriti Lombardia õigus hoolitses vallaslapse eest. Selle järgi oli neil oma sigitaja suhtes pärimisõigus ja nõudeõigus ühele osale /Wergeld/ elatisrahale.

Üldises õiguses oli aga vallaslapsel veel halvem seisukord kui vanas Rooma õiguses. Nad olid õigusteta ja pärandusõigusetu, mitte ainult isa vaid ka ema suhtes. Rooma õiguse reseptsiooniga leidis käsitus aset, et vallaslaps peab kuuluma ema perekonda. Kui hiljem konkubinant kui õigusinstitud kadus, siis kadus ka konkubiinilaste eesõigustatud seisund

2/ Franz Wollf Inaugural Dissertation Stuttgart 1918

3/ Paul Kornicker Inaugural Dissertation lhk 12.

teistest vallaslastest.

Kõik vallaslapsed omandasid siis alimendinõudmise õiguse oma eostaja vastu. Kui viimane vabatahtlikult oma isasust ei tunnustanud võis ema või lapse eestkostjate poolt isasuse kindlaks määramise nõue tõsta, n.n. actio de pater agnoscendo. Preisi maaõiguses /Landrecht/ tekkis esmakordselt isasuse tunnustamine avaliku teate läbi.

Erilise tähenduse omas tunnustamine /Anerkennung/ Prantsuse õiguses. Alles avaliku tunnustamise järgi omasid vallaslapse eostajad selle vähemate õigused. Kui avalikus teates /Urkunde/ seda tunnustamist aset ei leidnud, siis ei omanud vallaslaps oma eostaja /isa/ vastu mingeid perekondlikke õigusi. /Art 108 code civile/. Alles avalik tunnustamine tõi vastastikuse ülalpidamis ja pärimisõiguse. Tunnustamine kohtu läbi võis ainult ema suhtes kõnealla tulla. Isa vastu seda tarvitada ei saanud. /Art. 390 code civile/. Kui isa avalikus teates teatas, et ta lapse isa on, siis oli lapsel alles tema suhtes õigusi.

Uus Nõukogude perekonna seadus ^{4/} käsitab oluliselt val-

4/ Nikolaus Basseches Nõukogude uus perekonna seadus Päevaleht nr. 202 - 1936.a.

laslaste alimente erinevalt teistest Euroopa maadest. Siin on tegemist alimendikohustuslike isade valjema kohtlemisega. Seejuures on alimendid reguleeritud mehhaaniliselt. Ühe lapse pealt peab isa maksma veerandi, kahe lapse pealt kolmandiku ja kolme või rohkema pealt poole oma sissetulekuist. See Mehaaniline jaotus avab loomulikult pärani ukseid "alimendi spekulatsioonile" nagu see õitses mõne aasta eest Venes, kui Nõukogude Venes pandi maksma alimendid. Tolle seaduse punkti oluliseks veaks on ka see, et lapse ema, mitte aga laps, esineb alimendi nõudjana. See on asja loomulik külg, et lapse isa ja ema vahel, kes on läinud libedale, või mille juures laps on olnud ainult juhusliku armastuse hetke vili, on peale lapse veel teisi ja sageli ebanormaalseid suhteid, mis mõnikord ei tee emast lapse õiguste ja huvide sobivat esindajat. Kuid Nõukogude õigus ei tunne ei obligatoorset hooldamist veel vähem vaestelastekohtu automaatset järelvalvet või ka kontrolli alimentide väljaandmise kohta mis ju Nõukogude seaduse järele kuuluvad emale, mitte lapsele. Seepärast ei teeni alimentidekohustuslike valjem kohtlemine vahenditult lapse huve. Ja diskussioon, nagu harilikult seesugustel korradel, on peamiselt naissoost autoreil lasknud igas alimendi-

kohustuslikus mehes juba ette näha kurjategijat. Kõik ettepanekud sesmõttes sihtisid sinna, et alimentidekohustuslikud isad peavad saama erilise pitsati oma passile või neid tuleb allutada erilisele registreerimisele. Selle diskussiooni saavutus on see, et elanikkonna alumistes kihtides paljud isaduse tõsiasjas näevad midagi diskrimineerivat ja kahtlast, isas inimest, keda hoolega peab valvama, kuna ta kõigi tundemärkide järele tahab vist pääseda oma kohuse täitmisest. Nõukogude Venes erineb legaalne, registreeritud abielu õiguslikult konkubinaadist Nõukogude seaduse järele ainult õiguslike tulemuste poolest: võib sõlmida küll ainult üht abielu, kuid ühel ja samal ajal võib elada mitmes faktilises abielus mis pole registreeritud. Tuleb arvata, et nii kauaaga kuni konkubinant ja seaduslik abielu on ühesarnased, ei ole Nõukogudes kindlustatud perekonna elu.

Lapse sünniga tekivad teatud õiguslikud vahekorrad lapse ja vanemate vahel. Neid suhteid, mis last ja ema seovad, ei ole tarvilik uurida. Neid võib kergelt reeglipärasendada, nad on looduse poolt dikteeritud ja neid ei saa sulgeda seaduse raamidesse.

Vallaslapse seisukohta iseloomustavad alles tema suhted

eostajaga. Siin kerkib esile aga kaks võimalust: 1/ Seaduseandja võiks anda vallaslapsele abielulise lapse seisukoha. Tõsiasi, et laps selles kõigevähem süüdi on, et tema mitte abielust sündinud pole. See on vallaslapsele kasuks. Aga siiski säärase seisukoha andmine vallaslapsele pole võimalik. See võiks kõlblusele halvasti mõjuda, ka abielu väärikus kannataks selle all. Abielu oleks siis ainult mingi väline vormilikkus, millel õiguslikult suurt tähendust ei oleks. 2/ Seadusandja võiks vallaslapse ja tema eostaja vahel igasugused suhted eitada. Prantsuse õigus oma kuulsa Code civil'iga a. 340 "La recherche de la paternité est interdite" on väga lähedane sellele seisukohale, - sest see lause lõikab praktiliselt iga sideme isa ja vallaslapse vahel ära. Moodsas seadusandluses viiks niisugune vaatepunkt meid tagasi kesk-aega, kus vallaslaps oli ebaaus ja kellelt oli näit. võimalus võetud tsunfti, kohtuteenistusse jne. astuda.

Praktiliselt peaks seadusandja töö seisma kompromisside leidmises nende kahe äärjoone vahel.

Võib tekkida ka küsimus, kas alimentatsiooni õigus ei mõju naiste kõlblusele halvasti. Kui naine teab, et ta oma lapse eest ainuüksi peab hoolt kandma, siis juba see tekitab

temas leigust ja loidust. Vastupidiselt aga, kui tal on võimalus alimente nõuda isalt, ehk koguni mitmelt "isalt", siis võiks naine seda soodsat olukorda kasutada, välja valides kõige maksuvõimelisema nendest.

Säärane olukord võiks ka paljude abielude õnne ja rahu rikkuda.

Statistika Prantsusmaa õigussüsteemiga maades näitab, et ülalpidamisnõudmise mittevõimaldamine vastupidiselt arvamusele vähendab koguni vallaslaste arvu, lastemõrvu ja aborte. Samuti näitab statistika, et paljud isad oma vallaslaste eest vabatahtlikult hoolt kannavad, ja kes seda ei tee, need oskaksid ka seaduslikule surveabinõule vaatamata alimentidest kõrvale hiilida.

Teiselt poolt võiks aga väita, et just isa kohustused oma vallaslastele mõjuvad kõlblalt. Just mees peaks see olema, keda alimendikohustus hirmutab. Naisel tuleb magunii tagajärgede pärast kannatada. Pikk raseduseaeg, häbi ja sünnitus peaksid naisele küllalt hirmutavalt mõjuma. Vallaslaste seisukord on kohati väga kurb ja seaduse ülesanne ei tohiks olla nende seisukorra parandamisvõimalust ära võtta. Suures osas on alimentatsiooniõigus igal pool pooldajaid leidnud.

Tänapäeva kultuurriigi seaduseandluse ülesanne seisabki selles, et kõrvaldada inimeste eluvahekordades isikust olenevat ebaõiglust ja jalule seada viimast kõigi võimalike vahenditega. Kui erinevad selles suhtes Euroopa seadused ka ei ole, siiski taotleavad nad kõik seda sihti.

Vallaslaste kohta käivad normid meie maksvas Balti eraõiguses on paigutatud perekonnaõigusse. Tuleb aga üldiselt tähendada, et B.E.S. vallaslaste õigusliku kaitse suhtes on vägagi liberaalne ja kooskõlas kaasaegse õiguskorra üldtuntud põhimõtetega. Ajal, mil Balti eraõiguse vastavad normid inkorporeeriti Balti Eraseaduste kogu kolmandasse köitesse, moodustasid tollel korral väljaspool abielu sündinud laste sündide koguarv keskmiselt 5 % ehk 1/20 sündide koguarvust. Sellest ajast alates on statistika näidanud, et vallaslaste sündide osatähtsus on näidanud pidevat kasvu. Praegusel ajal, võttes arvesse meil viimase kümne aasta /1928 - 1937/ kohta käivad andmed, moodustavad meil väljaspool abielu sündinud lapsed keskmiselt 10 % sündide koguarvust.^{5/}

5/ Prof. G.Rooks Kohtuarstiteadus lhk 316 - 1938.a.Tartus.

Võrreldes nüüd Balti Eraseaduse inkorporeerimise aega, milline ulatub tagasi 75 aastat, viimase kümne aastaga näeme, et meil on vallaslaste sündide osatähtsus tublisti tõusnud ja 1860 - 1870 aasta vahemikus 5% pealt tõusnud 1928-1937 aasta vahemiku 10% peale sündide koguarvust.^{6/} Võttes aluseks meie laste sündide arvu, siis moodustavad sellest 1/10 vallaslapsed rahvastiku noorest generatsioonist. Arvud^{7/} näitavad, et 1928 aastast kuni 1937 aastani sündis Eestis 187.702 elus last, neist väljaspool abielu 17.688 last, enne abielu sõlmimist 1839 last ja enne 182 päeva möödumist pärast abielu sõlmimist 11.559 last. Need eelpool toodud arvud peavad küll kinnitama, et meie rahva põlvenemine sündide näol ei ole loomulik ja annaks palju teaduslikku uurimismaterjali sotsiaalala asjatundjatele. Õiguse ülesanne ei ole aga uurida ühe nähte tekkimise põhjusi, vaid õigus korraldab elus esinevaid nähteid ja reguleerib inimeste vahel elus tõusetud vahekordi.

Meie usulise ja üldtunnustatud kõlblise veende ning arusaamise järele on normaal nähe laste saamiseks perekond

6/ Beiträge zur Statistik Estland von Jordan 1860-1870a.

7/ "Eesti statistika kuukiri" 1928-1938 a. kohta.

ja laste põlvenemine sünni läbi vanemate seaduslikust abielust. Sellised lapsed omavad seadusliku isa, nad omavad rahva kõlblise poolehoiu ja kaitse.

Hoopis teisiti on aga vallaslaste seisukord. Ta on põlvenenud väljaspool abielulist vahekorda, tal pole selles mõttes, mis abielulisel, isa ja paljudel juhtudel lapse eostanud mehe ja naise eelnev vahekord leiab lähemate kaasinimeste ja seltskonna kõlblist hukkamõistu. Kui selline hukkamõist riivaks ainult vallaslapse vanemaid, siis oleks see vast kuidagi arusaadav ja andeksantav, kuid selle all kannatab varem või hiljem ka laps ise. Siin tuleb appi aga õiguskord võimu näol ja võimaldab vallaslapsele õiguskaitset seal, kus ta pole olnud süüdi milleski, ei õiguskorra rikkujana, ei usulise veende ega kõlblise traditsiooni hävitajana. Seadus ei tee vahet abielulise ega abielutu lapse vahel, ta käsitab neid kui võrdseid õigussubjekte, annab neile võrdselt õigusi ja kohustusi. Seaduse ^{8/} mõtte järele ei saa vallaslapsele tema "ebaseaduslikkust" süüks panna ning tema põlvenemine vallasvanemalt ei või talle häbiks ega etteheiteks olla. Meil

maksev seadus, vaatamata tema vanusele, on selles mõttes liberaalne.

Kuid vaatamata kõigele sellele seaduse headele materjalsetele püüetele võrdsustada vallaslast seadusliku lapsega, on vallaslaste olukord tegelikus elus raske. Jätame siinkohal kõrvale kaasinimeste otsese suhtumise vallaslapse kohta, sest neid on raske üldistada ja üldse objektiivse hinnangu tegemine ka võimatu, kuna see oleneb täiel määral rahva kõlblisest ja hariduslisest tasapinnast, vaid vaatleme ainult neid raskusi, millega vallasemal tuleb arvestada oma lapsele esialgse elatise võimaluse saamiseks. Vallaslapsed sünnivad meil enamasti töölis- ja teenijaskonnast ning emal puudub igasugune võimalus teatud aja jooksul teenistust jätkata, kuna kodus pole tema asendajat. Sellest tingituna peab vallaslaps paratamatult leppima minimaalsega. Hiljem lapse kasvades tekib lapses eneses kõlbline arusaamine ja temas võib ärgata teatav puudutunne oma loodusliku isa järele. Tal on küll isa, kuid see on leitud enamatel juhtudel ainult p rotsessi korras. Missugune võib küll olla selle inimese enesetunne ja kõlbline "mina", kes kunagi hiljem peab kuulma kaasinimestelt oma ema ja kahtluseall oleva isa igasugust

vahekorda. See kõik võib asetada vallaspase hingeli-
selt ja materjaalselt raskemasse olukorda ja tal jääb ainult
üks troost, seadus kaitseb teda ja seaduse ees on ta vääri-
line inimene abielulise lapsega.

§ 2 Vallaslapse mõiste.

a/ Üldeeskirjad.

Kehtiv tsiviilseadus^{8/} määritleb vallaslapse mõistet kolmest seisukohast ja selle tulemusena annab vallaslapsle legaaldefiniitsiooni. Nii tuleb lugeda sellega vallaslapseks isikut, kes 1/ sündinud mitte abielus oleva mehe ja naise sugulisest vahekorrast, 2/ isikut, kes sündinud abielulisest vahekorrast, kuid enne 182 päeva möödumist pärast seadusliku abielu sõlmimist ja kui mees ei ole tunnustanud niisugust last abieluliseks ning 3/ isikut, kes sündinud abielulisest vahekorrast pärast 10 kuu möödumist, arvates seadusliku abielu lõppemistst.

Mis puutub seaduse sätte p. 1-sse, siis selle sätte lähemaks käsitlemiseks ei ole tarvis juurde lisada mingisu-

guseid lisa seletusi ja selle mõistmine ei või kellegile raskusi ega arusaamatusi tekitada. Vallaslapseks selle järele on see isik, kes sündinud väljaspool abielulist vahekorda. Hoopis teine ning komplitseeritum küsimus seisab aga selles, kes on sellise vallaslapse isa. Viimane küsimus vajab omaette selgitamist ja selle aine mitmekülgne arutamine on käsitletud järgnevas paragrafis. Teiseks, B.E.S. § 163 p.2.põhjal tunnustatakse isik vallaslapsena sündinuks siis, kui ta on sündinud abielulisest vahekorrast, kuid enne 182 päeva möödumist pärast seadusliku abielu sõlmimist ja kui isa - seaduslik abielumees ei ole tunnustanud seesugust last abieluliseks lapseks. Nii võib siis ka seaduslikust abielust sündida vallaalne laps ainult kahe tingimuse olemasolul. Esiteks ta peab olema sündinud enne 182 päeva pärast seadusliku abielu sõlmimist ja teiseks, kui abielumees ei vaidle selle vastu. Seadus praesumeerib sellise lapse eostatuks abielumehe poolt, kuid annab viimasele siiski võimaluse selle vastu ka vaielsa teatud aja jooksul. Kui mees seda aga ei tee, vaid laseb sellise lapse sissekanda perekonnaseisu registrisse oma nimele abielulise lapsena, siis sellega on mees tunnustanud ennast lapse isaks. Laps muutub sellega abieluliseks lapseks ja

abielumehel puudub võimalus pärast tähtaja möödumist vaiel-
da seesuguse lapse seaduslikkuse vastu alusel, et laps oli
sündinud enne 182 päeva pärast seadusliku abielu sõlmimist.

Kolmandaks vallaslapse üldmõiste piiritlemiseks oli see,
et isik, kes sündinud seaduslikust abielulisest vahekorrast
pärast 10 kuu möödumist peale abielu seaduslikku lõppu ja ei
ole tunnustatud abielumehe poolt abieluliseks lapseks, siis
niisugused lapsed loetakse vallaslasteks. Seesugusest vahekor-
rast sündinud laps on ex lege vallaline, kuid muutub abielu-
liseks kui mees ehk mehe surma korral tema pärijad tunnusta-
vad lapse abieluliseks, vastasel korral seadus praesumeerib
sellise lapse sündinuks vallaslapsena. Laps, kes on sündinud
mitte hiljem kui kümme kuud pärast abielu seaduslikku lõppu,
on abieluline laps.^{9/}

b/ Vallaslapse laiendav mõiste.

Seaduslikus abielus sündinud lapsed loetakse üldreegli-
na abielulisteks lasteks^{10/} ja nende laste looduslikuks isaks
praesumeeritakse abielumeest. Selline praesumptioon on prae-
sumptio juris ja seaduslik abielumees võib teatud asjaolude

9/ B.E.S. § 135

10/ B.E.S. § 132

juures ümber lükata oma isaks olemise võimalust. Seaduslik
abielumees võib ümber lükata sellise seaduse eelduse^{11/} ja
selleks esitada naise ja lapse vastu kohtuliku nõude^{12/} ühe
aasta jooksul, kui mees elab sisemaal ja kahe aasta jooksul,
kui abielumees elab välismaal. Kui aga mees on surnud enne
lapse sündi või vastuvaieluse ajal suri, siis selline vas-
tuvaielus läheb üle abielumehe pärijaile. Vastuvaielusel abi-
elumees peab tõendama, et ta kõige selle aja jooksul, millal
laps võis eostatud saada, elas naisest lahus ja et seepärast
temal naisega suguline ühendus võimatuks osutus.^{13/} Suudab
mees oma vastuvaielust tõendada, siis tunnustab kohus selli-
se abielulisest vahekorrast sündinud lapse vallaslapseks ja
mees vabaneb tema vastu loodusliku isa kohustustest.

c/ Vallaslapse kitsendav mõiste.

Omapärane on vaadelda seaduse^{14/} kitsendavat seis-

11/ B.E.S. § 136

12/ Ts.Kp.S. § 1348 - 1353

13/ Riigikohtu ts.os.ot.nr.330-34.vt.Õigus § 8-34a.lhk382,
Riigikohtu ts.os.ot.nr. 67 K-38.a.

14/ B.E.S. §§ 148 ja 149

kohta vallaslapse mõiste kindlaks määramisel. Vaatamata sellele, et laps on sündinud väljaspool abielulist vahekorda, tunnustatakse laps seaduslikuks ehk abieluliseks ex lege, kui vallaline ema suudab ainult protsessuaalkorras tõendada, et tema oli vallalise meesisikuga astunud sugulisse vahekorda viimase abiellumise lubaduse meelituse tagajärjel. On vallaline ema sellise kostja käitumise suutnud tõendada, saab meelitatuks tunnustatud naisest sündinud laps abielulise lapse õigused ja laps ise muutub abieluliseks. Naisisik aga, kes taotles "abiellumise lubadusega meelitatuks" tunnustamist, peab vastava nõudmisega esinema kohtule, ning kohus, kes asjaarutamisel kogutud materjali põhjal leiab nõudmise tõendatud olevat, rahuldab selle ja kohusta b kostjat-meesisikut abiellumise lubadusega meelitatud naisisikuga kolme kuu jooksul abielluma, arvates otsuse seadusejõusse astumise päevast. Ei täida meesisik tähendatud aja jooksul temale peale pandud kohustust, siis jääb meelitatuks tunnustatud naisel õigus paluda ennast kohtul tunnustada kõnesoleva mehe lahutatuks naiseks ja temalt välja mõista seaduses ^{15/} ettenähtud kaasavara. Lapsed aga, kes sündi-

sid sellise meelitatuks tunnustatud naisisiku ja selle meelitaja sugulisest vahekorrast, olgugi väljaspool abielu, muutuvad abielulisteks lasteks ja neid loetakse ex lege abielulisteks.^{16/} Meelitatuks tunnustamist tuleb paluda^{17/} ühe aasta jooksul, arvates meelitaja esimesest sugulisest vahekorrast meelitatuga. On see tähtaeg viimasel mööda lastud minna, siis kaob hiljem tal võimalus ära ja sellest vahekorrast sündinud lapsed jäävad vallaslasteks B.E.S. § 163 p.1 mõttes.

Siinkohal tuleb aga tähendada, et seadus^{18/} kaitseb sellise naise poolt tõstetud nõude korral ka meesisikut, kes vaatamata sellele, et ta süüta tütarlapsuga suguliselt läbikäis ja et viimasel nagu tekiks õigus selle tagajärjel nõuda B.E.S. § 152 valusel abiellumist või kaasavara mehelt, kui meesisik suudab kohtule näidata, et tütarlaps on emme kokkuelamist kostjaga läbikäinud suguliselt ka teistega või on seda isegi teinud pärast sugulist kokkuelamist kostjaga.

16/ B.E.S. § 158 seletus B II lõige

17= B.E.S. § 160

18/ B.E.S. § 154 p.1 ja p.4

d/ Märkmeid eelnõus.

Huvitav on puudutada selles küsimuses rööbiti ka meie tsiviilseaduse eelnõu seisukohti vallaslapse mõiste määritlemisel. Nagu eelpool nägime, ^{19/} määras kehtiv seadus vallaslapse positiivselt. Hoopis teisiti teeb seda aga eelnõu.

^{20/} Eelnõu määrab ära, missugused lapsed on abielulised ning sellest tuleb teha loogiline järeldus, et kõik need sündinud lapsed, kes pole eelnõus tunnustatud abielulisteks, on vallaslapsed /negatiivne määramine/. Kuid vaatamata sellele, et eelnõu ei anna vallaslapse kohta legaaldefiniitsiooni, ja lähtub selles küsimuses abielu seisukohalt, on siiski vallaslaste õiguslik seisukoht leidnud võrdlemisi täpsustatud normimist, võrreldes meie praegu kehtiva Balti Eraõigusega. Eelnõu on täitnud maksvas seaduses esinenud lüngad, kuid on selle kõrval ka moderniseerinud ja otstarbekohasemaks teinud mõningad õiguslised institutsioonid, millistel on väga palju kokkupuuteid tegeliku eluga. Nii on näiteks kehtiva seaduse

19/ vaata lhk 14

20/ Eesti Tsiviilseaduse eelnõu §§ 355,357,358 1936 a.re-daktsioon.

eeskujul ja praktilistel kaalutlustel eriti suur osatähtsus
antud kihluse instituudile, ja avatletud süüta naisisikule.^{21/}^{22/}
Kui kihlatud pruut oma peigmehega suguliselt kokku on elanud
ja sellest kokkuelamisest rasedaks jäänud, siis on ta õigustatud
nõudma selle meesisikuga abielu sõlmimist ühe aasta jooksul
pääle kihluse lõppemist, kui selleks pole ette tuua mõjuvaid
põhjusi. Kui pärast kolme kuu möödumist vastava kohtumääruse
seadusejõusse astumisest arvates ei järgne nende abielu mees-
isiku süül, siis tunnustab kohus pruudi, kui ta seda palub, peig-
mehe lahutatud naiseks ühes kõigi viimasele kuuluvate õiguste-
ga. Nagu kihlatud pruut on kaitstud seaduse poolt, samuti võtab
seadus eriliselt enese hoole alla avatletud neiu. Kui keegi
avatleb neiu sugulisele kokkuelamisele lubadusega temaga abiel-
luda ja see neiu jääb temast rasedaks, siis avatletud neiul on
õigus samasuguseks nõudeks, kui avatletud pruudilgi eelpool kä-
sitatult. Seda õigust on avatletud neiu õigustatud teostama ühe
aasta jooksul kindla lubaduse andmise päevast arvates. Selline
õigus langeb aga neiul ära sel korral, kui hägeja on suguliselt

21/ Eelnõu § 225

22/ Eelnõu § 226

kokkuelanud ka teiste meesisikutega, samuti kui meesisik kokkuelamise ajal oli veel alaealine ja nõudja oli temast palju vanem.

§ 3 Vallasisa.

a/ Vallasisa mõiste.

Isasuse selgitamine kohtus on võrdlemisi sage nähe. Kõige sagedamini esineb see vallaslaste alimentide hagides, milline kohtuasjade arv on meil suhteliselt võrdlemisi suur, sest vallaslaste eneste arv moodustas meil rahvaloenduse andmeil 1.märtsil 1934. aastal 10,8 % laste üldarvust.^{23/} Tunduvalt harvemini kerkib kohtumenetluses üles vaieldav emasus. Vaieldava emasuse selgitamine võib osutuda vajalikuks kohtumenetluses võõra lapse omastamise puhul, lapse mahajätmisel ema poolt ja teistel sarnastel juhtumitel. Paterniteedi resp. materniteedi küsimused võivad peale selle erandlikult üleskerkida ka laste vahetuse korral, nagu seda on esinenud suurtes sünnitusasutustes.^{24/}

23/ Vaata lhk 9

24/ Prof.Rooks, Kohtuarstiteadus, lhk. 316 1938.a. /Veideman/

Vallaslapsele isa kindlaks määramine osutub suurt juriidilist tähtsust elatisraha kohustuse kandmisel oma lapse vastu. Muud olulist tähtsust sellel küsimusel praegumaksva tsiviilseaduse järele pole.

Nagu selgub seaduse sätete ^{25/} ühisest mõttest, on väljaspool abielu sündinud lapsel, väljaarvatud B.E.S. § 148 ja 149 ettenähtud erijuhtumid, õigus nõuda oma isalt ainult ülespidamist. Selline isa kohustus oma vallaslapse vastu lasub isal seni, kuni laps ise suudab enesele hankida vastavat elatist ^{26/}. Muid kohustusi vallaslapse isal oma vallaslapse vastu pole. Järelduse, mis meie sellest saame, on see, et vallaslapse isa kindlaks määramisel on juriidiliselt ainult niipalju tähtsust, kui elatise saamine viimaselt.

Kes aga vallaslapse isa on ja kuidas seda leida? Esimene küsimuse osa kannab materjaalset iseloomu ja tema lahendamise on materjaalseaduse ülesanne. Teine osa ülesandest tuleb täita protsessuaalseadusel ja selleks tuleb meil vastavalt käsitada maksvat tsiviil kohtupidamise-korda ühes

25/ B.E.S. §§ 166 ja 168

26/ B.E.S. § 168

tehtud hulgaliste muudatustega.

Kehtiv tsiviilseadus, Balti Eraõiguse nime all, annab
vallasisale järgmise legaaldefiniitsiooni: ^{27/} väljaspool abi-
elulisest vahekorrast sündinud lapse isaks loetakse meesisik,
1/ kelle kohta tõendatakse, et ta on kriitilisel ajavahemi-
kul olnud sugulises vahekorras lapse emaga, või 2/ kes ise
tunnistab, et laps on temast eostatud. Kehtiv õiguskord tun-
nustab meesisiku lapse isaks vaid siis, kui vallaslaps on
tõenäoliselt temast eostatud. Vahekorra olelus kriitilisel
ajavahemikul lapseemaga pole igakord olmaks, mis annab või-
maluse meest tunnustada isaks. Näiteks ei saa meest lugeda
vallaslapse isa ks, kui ta kriitilisel ajavahemikul oli sigi-
võimetu. Samuti ei saa isakstunnustamist olla, kui selgub,
et laps on vähem või rohkem kantud, kui see võiks järgneda
vahekorrast vallasisa ja vallasema vahel.

Exeptio plurium ei vabasta ka igakord isa ta kohustus-
test, kui selgub, et lapseemal on olnud küll kriitilisel aja-
vahemikul suhteid teistega, kuid kui osutub, et nendest ei
võinud lapseeostus toimuda kas sigivõimetuse või mõne muu asi-

olu pärast, tuleb sellisel korral meesisik ikka lapseisaks tunnustada. Ka sel korral, kui selgub, et lapseemal on vahekordi olnud teistega, kuid kui veregruppide ja naliüsil selgub, et need ei võinud last eostada, tuleb meesisik lapseisaks tunnustada. Kehtiva seadusandluse sihiks on tunnustada lapseisaks ikka seda, kelle käitumisest saab tõenäoliselt järeldada, et vallaslaps on tema eostatud. Kui peaks osutuma olukord, mis ei anna võimalust teha loomulikku järeldust, et laps on meesisiku eostatud, tuleb ta isa kohustustest vabastada. Võrdne olukord sellele on juht, kus selgub, et laps võib olla eostatud mitmeisiku poolt. Siin ei saa ära määrata, kes just on lapse eostanud. Seepärast ei saa olla ka isakstunnustamist. Mõned seadusandlused lubavad hageda alimente selgi juhul, kui osutub, et eostus võis toimuda mitme meesisiku poolt. Kehtiv seadusandlus ei võimalda isakstunnustamist ega ka alimentide hagemist sel juhul, kui laps võib olla eostatud mitme mehe poolt. Kehtiv õigus ta hab alimentaarkohustuse eest vastutavaks teha üksnes lapseisa. Kui isasust ei saada ära määrata, ei või olla ka alimentaarkohustust.

Kuna suguline vahekord kuulub inimelu intiimsemate mo-

mentide hulka, mida asjaosalised loomusunnil häbenevad ja kõrvaliste isikute eest püüavad varjata, siis toimub selline akt ilma pealt nägijateta, väljaarvatud harukordsed juhud. Sellepärast on ka meie kõrgem kohus seletanud, et asja otsustamisel on küllaldane, kui kohus jõuab veendumusele, et pooltel võis olla seesugune võimalus suguliseks kokkusaamiseks ning ei ole mitte tarvis tõendada sugulise kokkuelamise fakti ennast. ^{28/} Kohus peab kaudseil andmeil jõudma veendumusele, et teatud mehe ja naise vahekord on olnud seevõrra intiimne ja lähedane, et suguline läbikäimine nende vahel hariliku inimelu mõistete kohaselt pidi aset leidma. Sugulise vahekorraga teatud mehe ja naise vahel kaasuvad mitmed kõrvalnähted, mis elukogemuste põhjal loovad tõepärased eeldused sugulise akti järeldamiseks. Niisuguste kõrvalnähtuste kogusumma, mis iseloomustab armuvahekorda mehe ja naise vahel, võib kohtu viia veendumusele, et suguline akt on nende vahel toimunud, ning et seega on tõendatud seaduses ettenähtud tingimus mehe vallaslapse isaks tunnustamiseks.

28/ Riigikohtu ts. toimik nr. 798-31 a.

Sellest konsekvantne järeldus, et materjaalseaduse järele tuleb pidada vallaslapse isaks seda meesisikut, kelle kohta on tõendatud, et ta võis eostada teatud asjaolude juures last.^{29/}

b/ Vallasisa kindlaks tegemine.

Vallasisa määratakse kindlaks vastava nõudmise esitamise^{30/}ga kompetentsele kohtule. Protsessuaalist peab lähtuma seaduses^{31/} määratud kriitilisest ajavahemikust, mille järele vallasisaks loetakse seda meesisikut, kes on lapse emaga olnud sugühtes mitte varemalt kui kümme kuud ja mitte hiljem kui 182 päeva enne lapse sündimist. Siinjuures peame tähendama, et seaduses tähendatud 10 kuud on Vene kommentaatorite poolt võrdsustatud 300 päevaga, võttes aluseks vana Rooma ajaarvamist. Väljaspool eeltähendatud kriitilist ajavahemikku sugulised kokupuuted vallasema ja meesisiku vahel ei oma iseenesest isa määramisel absoluutselt tähtsust ega

29/ Riigikohtu ts.os. akt nr. 313-30.a.

30/ Ts. kp. s. § 1806 p.7 RT nr. 171/172-25.a. nr. 85 II

31/ B.E.S. § 165

võimalda isaks tunnustamist. Samuti seadus ise määrab ot-
seselt ära, et jooksvas kuus on vahenditult üksteisele järg-
nevat 30 päeva.

Kuidas tuleks kohtul in concreto talitada siis, kui
asjatundjana üldiselt tunnustatud ja autoriteetne isik omal
erialal väidab, et erandjuhtudel võib lapse kandmine ema
poolt olla mõne päeva võrra pikem kui 10 kuud, s.o. võrdselt
300 päevaga vana Rooma ajaarvetuse järele ja kas sellel ju-
hul ei võiks kohus teha teatavat möönmist ja järeleandmist.
vallaslapse kasuks. Seaduse^{34/} otsese mõtte järele on kriiti-
line aeg kindlalt piiritletud ja sellepärast peab ta olema
ühtlane kõigile juhtudele. Temas ei või olla juhuslikku kõi-
kumist, mis võiks esile kerkida kriitilise aja arvestamise
juures kalendri järele.^{35/} Samuti on näha, et B.E.S. § 165
ja § 3051 allikateks on Rooma õigus ja Rooma jurisprudence
arvestades jooksvas kuus 30 päeva. Sellest tingituna on ka

32/ Buegner, Alimentationspflicht lhk 106 jj

33/ B.E.S. § 3051

34/ B.E.S. § 165

35/ Zeifert arhiiv XXIV nr. 117 ja X nr. 170

meie Riigikohus seletanud, et kohus ei või siin kriitilise aja arvestamisel mingisugust järeleandmist teha, vaatamata sellele, kui isegi kõige autoriteetsem isik ja spets peaks oma arvamise andma seaduse kahjuks. Nendest tähtaegadest pidavat kohus kinnipidama seni, kuni see seaduse vastav säte pole seaduslikus korras muudetud.

Asja pääliskaudsel vaatlemisel paistaks see kõik nagu korras olevat, kuid tungides pisut sügavamale teistesse osadesse, näeme, et võib tekkida siiski teatud lahkarvamine seni valitseva arvamuse vastu. B.E.S. § 165 tekst sisaldab küll sõnu "mitte varem kui 10 kuud" aga mitte sõnu "mitte varem kui 300 päeva", B.E.S. sissejuhatuse artikkel XVI lause 1-ne kohustab kohtuid tähele panema emnekõike selle seadustekogu igas paragraafis tarvitatud sõnu, seega ka sõnu "10 kuud". Sama artikli lause 2-ne kohustab kohtuid silmaspidama ka seaduse sihti, s.o. käesoleval korral vallaslapse elu ning kasvatuse kindlustust tema eostaja poolt. Sellepärast tekib paratamatult küsimus, kas ei tuleks käesolevat sätet vaidluse korral tõlgendada laiendavalt. Rooma ajaarvestuse järele

võrdub 10 kuud 300 päevale, kuid tegelikule kalendaarsele ajaarvestusele võib see ulatuda isegi 302 päevale, kuna on olemas ka 31 päevalisi kuid.

Võttes aluseks B.E.S. artikkel XVI lause 1-ne ja 2-ne, pole ka alust § 165 tõlgendamisel 10 kuud võrdsustada 300 päevaga ja niiviisi tõlgendades vastavat seaduse sätet kitsendavalt seaduse sihile ja seaduse otsese sõnastusele, kuna seaduses on ometi väljendatud ekspressis verbis "10 kuud", küsimust aitab lahendada ka see, et seaduses on tähendatud ühelt poolt 182 päeva, kuid 10 kuud on jäetud päevadele seaduses eneses ümber arvestamata. Sellest tuleks järeldada, et seaduses rakendajale in concreto on jäetud võimalus 10 kuud tõlgendada laiendavalt.

Tavaliseks tõenduseks protsessi korras pooltevahelise sugulise vahekorra kohta või selle eelduste suhtes, esinevad tunnistajad, pooltevaheline kirjavahetus, õigeksvõtmised jne. Kuid selle kõrval on teaduse suure arenemise tõttu viimasel ajal uue tõendamisvahendina isasuse kindlaks tegemisel silmapaistva koha omandanud veregrupid ja sarnasuse vaatlemine. Veretüüpide kasutamine paterniteedi selgitamiseks põhineb veretüüpide pärilikel omadusil, kuid kahjuks peab tähendama,

et veretüüpide määramisega lapsel, emal ja kostjal ei saa anda positiivseid otsuseid isiku isasuse suhtes. Veretüübid võimaldavad teatavatel juhtumitel anda ainult negatiivseid otsusi, et teatav isik ei või olla kõhesoleva lapse isaks. Praksises on tavaline veretüüpide ekspertiisi arvamus alternatiivne: see meesisik võib olla lapse isa, kuid ta võib ka mitte olla.

Et veretüübid annavad isasuse selgitamisel ainult isasust eitavaid vastuseid, siis on püütud veretüüpide kõrval leida ka muid abinõusid, mis paterniteedi selgitamise võimalusi laiendaksid ja mis seda küsimust võiksid lahendada ka jaatavalt. Seepärast on suuremat tähelepanu hakatud pöörama isasuse selgitamisel veretüüpide kõrval ka muudele pärilikkbioloogilistele omadustele.^{38/} Meie kohtupraksis tunneb seda nn. sarnasuse ekspertiisi nime all. Veretüüpide kõrval uuritakse siin küsimuses olevate isikute pea ja näo üldkonfiguratsiooni, samuti ka nina, suu, silmade ja kõrva-de üksikasjalist ehitust. See nn. eelpool käsitletud morfoloogilise sarnasuse tõestamise viis paterniteedi selgita-

38/ Prof. G.Rooks, Kohtuarstiteadus, lhk 323-1938.a.

misel ei saa ka anda absoluutset tulemust ja siin peab alati arvestama ekspert teatavaid asjaolusid. Et võrdlus-objektidena esinevad sageli võrdlemisi nored lapsed, siis tuleb siin eestkätt silmas pidada seda, kas sarnasust näitavad tunnused lapsel on juba püsivad või alles ebakonstantsed. Oluline on ka see, kas sarnasus esineb mõnesugustes erilistes morfoloogilistes tunnustes, mida tähistatakse üldse harvemini, või kas esineb see tunnustes, mis esinevad paljudel. Otsuse tegemisel sarnasuse vaatlemisel peab talitama väga ettevaatlikult, sest sarnasuse konstateerimiseks võib teataval määral kaasneda subjektiivne moment. Selle vältimiseks on praksises vahel kasutatud paralleelset vaatlust mitme isiku poolt, kusjuures tulemusi hinnatakse hiljem koos. 39/

Üldiselt tuleb siinjuures tähendada vallasisa kindlaks määramise kohta, et seadus ei nõua otseselt viisi, kuidas tuleb isa kindlaks määrata ja sellepärast iga seaduse poolt tunnustatud nõude tõendamise viis on asjaosalisel võimaldatud ning kohtul on jäänud vaid õigus kas tunnustada teatav asjaolu tõendatuks või mitte.^{40/}

39/ Prof. G.Rooks, Kohtuarstiteadus lhk 324, 1938.a.

40/ Bukovski B.E.S. I köide lhk. 126, seletus a.

Meesisik, kelle kohta on suutnud vallasema tõendada et ta B.E.S. § 165 ettenähtud ajavahemikul oli sugulises vahekorras vallasemaga, ei vabane vallaslapse vastu limen-taarkohustusest, väljaarvatud juhtum, kui vallasema ise tun-nustab või kostja ise suudab tõendada, et vallasema oli sa-mal ajavahemikul sugulises vahekorras teise või kolmanda meesisikuga. Siin esineb exceptio plurium concumbentium, s.o. vaie, mis lubab alimentide nõudmistes kostjal end kaitseda väitega, et ta tõestab, et lapse ema eostus-ajajärgus on ol-nud sugühenduses ka teiste meestega. Selle asjaolu tõttu ei saa kindlaks teha, kes meestest osutub tõeliselt lapse loodus-likuks isaks ja selle vaide tõendamise tagajärjel vabaneb kost-ja kohustustest anda lapsele ülespidamist.

Exceptio pluriumi esitamine kostja poolt ja selle tõen-damine ei ole võimaldatud mitte igas seadusandluses.^{41/} Selle vaide esile toomine seal oleks asjatu. Näiteks mõnedes maa-des tsiviilseaduse järele rahuldatakse alimendi nõudmised kostjate suhtes solidaarselt, kui on ainult tõendatud, et lapseemal oli eostus ajavahemikul suguline läbikäimine mitme

41/ Õigus § 1 - 1936.a. lhk 20 jj. Tjutrjumov.

meesisikuga.

Meie seadus ei tunne seda ega võimalda ka uus tsiviil-
seaduse eelnõu.^{42/} sellist mitme mehe solidaarset isaksolemi-
se võimalust ja sellest järgnevat alimentatsiooni kohustust.
Meie seadusandlus on väljunud põhjendatud seisukohast, et
lapsel võib olla ainult üks looduslik isa ja sellepärast on
ka vastav hagi suunatud lapse loodusliku isa kindlaks tege-
miseks. Sellist solidaarset kohustust ei saa kuidagi poolda-
da, esiteks kõlblisest seisukohast vallaslapse suhtes ja tei-
seks sellise võimaluse andmine naistele muudaks viimased oma
elukombeilt lodevaiks.

Teise võimalusena nägime, et vallaslapse isaks tuleb
seaduse^{43/} järele pidada seda meesisikut, kes ise tunnistab,
et laps on sündinud tema sugulisest kokkusaamisest vallasema-
ga. Selline tunnustamine meesisiku poolt võib sündida ainult
vabalt protsessi korras või ka väljaspool kohut, kui pooled
seaduslikult abielluvad ja lasevad nende väljaspool abielu

42/ Tsiviilseaduse eelnõu § 394 l I.

43/ B.E.S. § 165

sündinud lapse kanda perekonna seisuakti enese nimele abi-
elulise lapsena.^{44/} Seaduse järele muutuvad vallaslapsed
seaduslikeks juba ainuüksi abiellumise fakti tõttu ja sel-
lepärast pole vaja ka mingisugust kohtuotsust ega määrust
selle kohta.^{45/} Aitab küllalt, kui mees laseb oma naise lap-
sed omana /§ 165 ja 173/ perekonnaseisu akti sissekanda. Abi-
ellumisega muutuvad abiellujate vallaslapsee nende abielu-
listeks ja nad omavad abieluliste laste õigused. Meesisik,
aga, kes ei abiellu vallasemaga, kuid sellepääle vaatamata
tunnustab vallaslapse enese poolt eostatuks, on kohustatud
seda last ainult alimentima.

c/ Eelnõu.

Käesolevat küsimust on käsitatud pisut täielikumalt
meie uues tsiviilseaduse eelnõus ja on püütud silmaspidada
mitmeid moodsaid vastavaid seadusandlusi ning täita praksi-
ses ja praegumaksvas seaduses ettetulnud lünki. Juba eel-

44/ B.E.S. § 173

45/ Riigikohtuotsus ts. akt nr. 930-1929.a.

46/

nõu koostamise kestel tekkisid voolud, mis seadsid sihiks eriliselt hoolitseda mitteabieluliste laste eest. Selline hoolitsus oleks ulatunud aga sedavõrd kaugele, et mitteabielulise lapse õiguslik seisukord oleks mõnes suhtes muutunud paremaks ja kindlustatumaks abielulise lapse seisukorrast. Ei ole aga see kuidagi õige ega õigustatud vaade, sest selle tulemusena oleks olnud abielu, kui lapse saamise instiituudi väärtuse alahindamine. Teiselt poolt ei ole aga ka sellega eitatud vallaslaste põhimõttelist hoolitsemist ja toetamist, vaid sellele tuleb kindlajoonelised piirid just selles mõttes ette seada, et vallaslaste seisund ei oleks parem abieluliste omast.

Eelnõu järele vallaslaps põlveneb emast sünni läbi ja tema põlvenemine isast peab olema kindlaks tehtud kohtuotsusega või tunnustamisega, ^{47/} Last võib tunnustada ^{48/} ainult looduslik isa, esiteks perekonnaseisuametniku juures isikliku avalduse protokollimisega tunnustajate juuresolekul teiseks viimase tahteavaldusega ja kolmandaks notariaalaktiga. Tunnustamine ja nõusolek on tagasi võtmatud ja kan-

46/ Prof. J. Uluotsa seletuskiri ts. sead. 1936. a. eelnõu juurde

47/ Eelnõu § 390

48/ Eelnõu § 391

takse sisse vastavasse perekonnaseisuakti. Kui ei ole aga lapse looduslik isa tunnustanud last vabatahtlikult, siis on vallaslapse ema õigustatud nõudma lapse isa kindlaks tegemist kohtuga.^{49/} Ema võib sellist hagi esitada ka enne lapse sündi, kuid kohus ei või otsust langetada enne kui laps on sündinud. Hagi on suunatud lapse loodusliku isa või selle pärijate vastu. Kohtuotsusega loetakse vallaslapse isaks see,^{50/} kelle kohta on tõendatud, et ta lapse emaga sigitamise ajal suguliselt on kokkuelanud, kusjuures ei ole tõendatud olud, mis õigustavad tõsist kahtlust, kas ta on lapse looduslik isa. Siinjuures on huvitav tähele panna, et erinevalt B.E.S. vastavale sättele, on eelnõus eostus ajavahemik muudetud ja praegumaks va 300 päeva resp. 10 kuu asemel võetud 302 päeva ning 182 päeva on teiselt poolt lühendatud ühe päeva võrra, s.o. 181 päevale. Ei ole siin veelkordselt meelde tarvis tuletada eelpool käsitletud küsimust, kus asjatundjate arvamise järele võib erandlikel juhtumitel last kanda üle 300 päeva.

49/ Eelnõu § 393

50/ Eelnõu § 394

Vallaslaps omab isa suhtes, kes teda seaduslikus kor-
ras tunnustanud, ^{51/} abielulise lapse õigused ja kohused ning
tema õiguslikud tagajärjed ulatuvad ka alanejatele. Samuti
omandab vallaslaps, ^{52/} kui tema isa abiellub vallasemaga,
abielu lapse õigused ja kohustused vanemate abiellumisest
arvates, ja need lapsed kantakse abieluliste lastena pere-
konnaseisu registrisse. Kui jäetakse abiellumise fakt üks-
kõik mil põhjusel perekonnaregistrisse kandmata, siis see
veel si võta abielutul lapsel abielulise lapse õigusi ära.

51/ Eelnõu § 398

52/ Eelnõu § 409

§ 4 Vallaslapse ülespidamise kohustus.

a/ Ülespidamiskohustuse sisu.

Seaduse^{53/} järele on vanemad kohustatud oma lapsi kasvatama ja neile vastavat ülespidamist andma. Eelnõu^{54/} järele on vanematel vanemlik võim oma alaealiste laste üle ja selle võimu alusel on vanematel õigus ja kohus hoolitseda oma laste isiku ja vara eest. Vanemad^{55/} on kohustatud hoolitsema nende võimu all olevate laste elu ja tervise eest, neid hästi kasvatama ja neile vastavalt oma varalisele seisukorrale ülespidamist andma.

Loogiliselt võttes, tuleks sama seaduse nõudeid ja ettekirjutusi rakendada ka vallaslaste kohta, sest neil on samuti isa ja ema, s.o. vanemad. Vallaslaste suhtes tekitab aga sellise lapse õiguse teostamine teatavaid raskusi, ku-

53/ B.E.S. § 197

54/ Eelnõu § 362

55/ B.E.S. § 199 ja eelnõu § 364

na isa on lapsel esialgu selgitamata, väljaarvatud juhtumid, kui vallasisa tunnustab ise vabatahtlikult last. Seadus on pannud laste ülespidamise kohustuse nii isa kui ema peale. Abielutul lapsel on aga isa esialgu selgitamata ja näib päris möödapääsematu olevat, et esialgse ülespidamise võimaluse vallaslapsele peab hankima ema. Ema seisukord sellises olukorras ei ole mitte igakord rahuldav ja tihtigi tuleb paratamatult hoolekandel abistada vallaslast ning tema ema. Ei ole aga loomulik ega õige see, et riik, omavalitsus ja seltskond saaks toetada vallaslapsi pikemat aega ehk isegi seni, kui nad ise jõuavad sellisesse olukorda, kus ise jõuavad ülespidamist teenida, sest viimasel ajal on vallaslaste sündimise arv tunduvalt sõusnud ja avalikuelu rahalised ressursid on selleks liiga väikesed, et ülalpidada küllaltki suurt arvu vallaslapsi. Kuigi selline kohustus ei oleks riigile ülepääsematu raskus, siis ometegi riik ei või lubada seda eestkätt sellepärast, et sellega rikastub aluseta vallaslapse isa. Seaduse otsene mõte seisab vanemate üldkohustuslikus nõudes lapsi ülevalpidada ja kusagil seaduses ei ole vallasisa vabastatud sellest üldisest vanemlikust kohustusest.

56/
B.G.B. teeb vahet hädatarviliku ja seisusepärase ülalpidamise vahel. Hädavajaliku ülalpidamise all tuleb mõista seda miinimumi, mida vajab inimene elamiseks vastavalt oma vanusele. Seisusepärase ülalpidamise suurus oleneb seisusepärasest tarvidusest. Seisuse kindlakstegemine on abielulise lapse juures kerge. See oleneb muidugi isa seisukorrast. See mõte ei tule § 1708 B.G.B. järgi vallaslapse juures mitte tarvitusele. Ta on täiesti rippumatu isa seisusest, varanduslikust seisukorrast ja on ainult tähtis ema seisund. See on mõõtuandev ülalpidamiskohustuse suuruses. Vallaslaps peab nii elada saama, milline on ema sotsiaalne positsioon ja seisukoht seltskonnas.

Ülalpidamise sisu seaduse järgi on kogu elutarvidust haarav, nii kasvatuse kui ka kutse-ettevalmistuse kulud. Isa ei pea selle järgi mitte üksnes lapsele andma ainult hädavajalikku ülalpidamist, vaid ka haiguste ja spetsiaalsete kasvatuskulude eest hoolt kandma. Siia kuuluvad esmajoonelises usulise, kasvatuse ja kooliskäimise kulud. Kui kaugemale need kulud võivad minna oleneb jällegi ema seisukohast ja

samuti sellest missuguse kutse-ettevalmistuse laps peab saama.

Täpseid ülalpidamiskulusid muidugi ei saa nimetada. Need olenevad ajast, kohast ja isikust. Harilikult on kulud maal vähemad kui linnas. Perioodilised maksud vahelduvad muide ühes lapse vanuse muutumisega järjest suuremaks. Lõppeks võivad nad ka äkilise olukorra muutusega täiesti muutuda /laps jääb pimedaks/ jn.e.

Praktilist tähtsust omab ka ema seisukoha muutus. Ema hilisem abiellumine, elukoha muutus jne.

See on seaduse poolt täiesti tervitatav nähe, et vallaslaps peale hädavajalise ülespidamise saab lisaks veel kasvatuse, hooldamise ja elukutse ettevalmistuse. Abitud olevused, kes oma vanemate eksimuse pärast kõige vähem vastutavad on, ei tohiks mitte halvemas ega paremas seisukorras olla kui abielulised lapsed ülespidamise poolest. Nii nagu abielutu laps pole süüdi oma vallalisuses, ei ole ka abieluline laps selleks midagi kaasa aidanud, et ta on abielust sündinud. Asjaolu, et ainuüksi ema seisukoht, vaatamata isa seisukohale ülespidamise kohustusel mõõtuandev on, võiks ainult siis heakskiitmist leida, kui mõlematel vanematel

võrdne seisukoht on. Suurematel juhtudel pole see aga nii. Juhtumil kui isa oleks näit. miljonär, ema aga lihtne talu-
tüdruk, siis ei tuleks niisugusel isal rohkem tasuda kui
võrdselt ühe talusulasega, kellel sama seisukohaga talutee-
nijaga laps oleks sündinud. Aga ka see poleks täiesti õige,
kui ülespidamise suuruse kindlaks määramisel aluseks võe-
takse isa majanduslikku seisukorda. Enamail juhtudel võimal-
daks see vallasemal oma lapse lasvatamist, võrreldes oma
majandusliku seisukorraga, põhjendamatult mitmekordselt ühta-
da. Selle tagajärjeks oleks paratamatu ema ja lapse vaheli-
ne sotsiaalne võõrdumine ja ebahütlus ning isatu laps muutub
selle tagajärjel veel ematuks. Ka võiks sellest hädahoht tek-
kida, kus vallasema hakkab seda alimendi ülejääki omale jät-
ma, mis lapse ülespidamiseks on ettenähtud ja igati äraku-
luks. Seesuguseid võimalusi peab aga seaduse andja vältima.
Ka siis, kui ema majanduslik seisukoht majandusliselt isa
seisukohast tugevam on, ei saaks heaks kiita ülespidamise
määramist ema seisukoha järgi. Näit. ühel kõrgema ametniku
tütrel on sündinud allohvitseriga vallaslaps. Viimane saaks
alles aastate pikkuse teenistuse järele samale sotsiaalse-
le tasapinnale kui ema, kuid ta ei suudaks kuidagi tekkinud

võlga tasuda. Kokkuvõttes paistab õile olevat seisukoht, et ülespidamise suuruse määramisel tuleb arvestada koos isa kui ka ema majanduslikku seisukorda.

Nagu eelpool vaadeldud, seisab seaduse ^{57/} otsene mõtte selles, et taotleda vallaslapsele ta isalt elatist. Muid õigusi vallaslapsel oma vallasisa vastu pole. Ka Saksa õi-
^{58/}gus selles suhtes annab kategoorilise seisukoha, et kui ülespidamis kohustust täidab isa, siis teostab seda ka tema ainuüksi ema kõrval, kuid isa ega eriti vanaisale selline kohustus ei kandu iialgi üle. Samuti on ülespidamiseks õigustatud ka ainult vallaslaps, mitte aga tema järglased. Ja isa kohustus last alimentida käib eel ema ja emalikke sugulasi. Vallasisa otsene kohustus on aga alimenteerida vallaslast ja sellest kohustusest ei ole isal võimalik vabaneda, küll võib aga kohustuse täitmine kas katkeda või venida pikale. Isa alimentaarne kohustus lapse vastu tekib viimase sünniga, mitte aga vastava nõudmise esitamisega kohtule. Isa ei vabane sellest kohustusest, kuigi varan-

57/ B.E.S. § 165

58/ B.G.B. § 1708 von Dr.G.Planck Berlin 1901.a.

duslikult vaene ema on last mõne aja ilma isa abita ja nõudmist isa vastu alustamata kasvatanud. Kohustusest vabanemine möödunud aj eest oleks isa rikastumine lapse ema kulul.^{59/} Möödunud aja eest alimendid vallaslapsele moodustavad enesest sisult kahjutasu nõude ja järelilikult on õigustatud nõudma ainult see, kes lapsele tegelikult ülespidamist on andnud - kas lapse ema või mõni kolmas isik. Kes sellise nõude vallasisa vastu esitab, on kohustatud tõendama, et ta on kandnud vallaslapse ülespidamise kulud. Meil maksev kohtupraktis^{60/} ei ole nõudnud sellist tõendust emalt, vaid on lähtunud praesumtsioonist, et ema on last tegelikult üleval pidanud ja et ema on lapse ülespidamisel tegutsenud vallasisa negotiorum gersorina.

^{61/} Nii endised kohtud kui ka meie kohtud tunnustavad elatise maksmise kohustust möödunud aja eest. Seadusest^{62/} tulev õigus alimentide saamiseks kuulub lapsele enesele, kuid meie kohtutegelus on siin üldiselt tunnusta-

59/ Riigikohtu ts.osak.akt nr. 21-23-a.

60/ Riigikohtu ts.osak.akt nr. 638 R-36.a.

61/ Zvingmann VI nr. 964

62/ B.E.S. § 168

nud, et selle õiguse teostamist võib taotleda tema ema mitte üksi lapse nimel loomuliku eestkostjana, vaid ka enda nimel kui lapse asemik ja tema eest hoolitseja.^{63/}

On ju võimalik, et isa vallaslapse emaga või lapse eestkostjaga elatisraha suuruse, tasumise viisi aja jne. suhtes võib kokku leppida, kuid et see kokkulepe puudutab lapse elulisi huve ja saatust, siis Riigikohtu^{64/} seisukoha järgi vajab selline kokkulepe vaestelaste kohtu osavõttu ning leppe kinnitamist. Selline kokkulepe, mis on sõlmitud vaestelaste kohtu osavõtuta ja leppe kinnitamata, ei oma vallaslapse suhtes juriidilist jõudu. Kui aga vallaslapse ema on sõlminud vaestelaste kohtu kaastegevuseta sellise leppe, millega ta üldse loobub lapsele alimentide nõudmisest, siis säärane kokkulepe on ilmselt moraali ja seaduse vastane,^{65/} mida seadus oma kaitse alla ei võta. Kuna selline kokkulepe on vallaslaste suhtes tühine, siis sellega ei vabane ka vallasisa alimentarkohustusest selle lapse vastu. Vallasisa kohustus oma lapse vastu B.E.S. § 168 mõtte

63/ Riigikohtu ts.os.ot.nr.97R-35a.ja Seiferti arhiiv NXVII,49

64/ Riigikohtu ts.os.ot.nr.52OR-36a.vt.Õigus N 7-36a.lhk 357

65/ B.E.S. § 2922 ja 3214.

järele on kategooriline ning sellest ei saa ega võigi vabane-
neda. Ülespidamis kohustuse täitmise nõudmisega esinemisel
ei ole tarvis sellise tühise kokkuleppe tühistamist kohtu
poolt, kuna tühine lepe ex lege ei oma mingisugust juriidi-
list toimet ja on juba oma algidus tühine. Muidugi on vöi-
malik, et isa võib lapse ülespidamiseks perioodiliselt maks-
tavate summade asemel tasuda ühekordselt vastava kapitali,
kuid et lapse huvid oleksid selle juures kaitstud, siis B.E.
S. § 377, 386 ja 402 põhjal kokkulepe, millega korraldatakse
vallaslapsele alimentide maksmist, on lapse suhtes kehtiv ja
kohuslik ainult siis, kui see on sõlmitud vaestelaste kohtu
kaastegevusel. Viimasel on seejuures ülesandeks valvata, et
lapse huvid oleksid kindlustatud, nimelt, et oleksid kindlad
ja selged kokkuleppe alused ja tingimused, et makstav kapital
oleks küllaldane lapse kasvatamiseks ning et selle tasumine
oleks kindlustatud: seejuures vaestelaste kohus peab käsitu-
sele võtma küllaldased kindlustus vahendid selleks, et maks-
tud kapital ei raisataks ja ülespidamiseks ning kasvatamiseks
lapsele sellest ka jatkuks.

66/

67/
Samuti on lahendatud eelpool käsitletud küsimus ka eelnõus, et kokkuleppeks isa ja lapse vahel viimase seaduslike esin-
dajate kaudu ülespidamise kohta tulevase aja eest võib üles-
pidamise asemel ühekordselt antava rahasumma kohta on vajalik
hoolekande kohtu luba ja tasuta loobumine ülespidamisest tu-
levase aja eest on tühine.

b/ Ülespidamise kohustuse suurus.

68/
Maksev seadus lähtub ülespidamise kohustuse määra-
misel kahest seisukohast: 1/ vallasisa materjaalseist võima-
lusist ja 2/ vallasema ühiskondlikust positsioonist. Isa
jõukus ja tema materjaalne seisukord on määravaks teguriks
lapsele maksetava ülespidamise suuruse kohta. Seadus ise
otseselt ei anna mingisugust arvulist määra, kui suur peab
olema see ülespidamise kohustus, vaid jätab kohtule 69/
in
concreto lahendada selle küsimuse asjaolevate andmetega tõen-
datud isa varandusliku seisukorra kohta. Tuleb aga tähendada,
et seaduse rakendaja peab ülespidamise kohustusi võimalikult

67/ Eelnõu § 405

68/ B.E.S. § 169

69/ Riigikohtu ts.os.toimik nr. 458 R-1935a.

laiemas ulatuses tõlgendada ja sellepärast on kohtul õigus ülespidamise asemel tema tõelikule väärtusele vastavat summat välja mõista. Sellest tingituna ei ole ka meie kohtutegeluses leidnud ühist seisukohta elatistrahva suuruse kohta vallaslapsele ja see suurus on olnud erinev. Siiski võib tähendada, et tavaliseks keskmiseks elatise suuruseks ühele vallaslapsele on kuu kohta määratud 10 krooni. Ei puudu aga ka juhtumeid, kus kohus on rahuldanud nõudmise kuu kohta 60 krooni suuruses. Elatistrahva määramisel peab aga kohus olema väga ettevaatlik ja nõude rahuldama ainult selles ulatuses, mille maksmine ei tekita kostjale ülepääsematuid raskusi ja et vallasisa selle tagajärjel ei satuks majanduslikult sellisesse olukorda, mille tagajärjel võiks tema enese perekonnale ja abielulised lapsed sattuda palju raskemasse olukorda, kui vallaslaps. Teiselt poolt peab ka kohus arvestama seda, et ülespidamine ei seisa ainult toidu näol, vaid siia peab juurde arvama ka tervishoid, kool ja ühesõnaga kõik, see, mis elu alalhoiuks tarvis läheb. Eelnõu ^{71/} täpsustab ülespidami-

70/ B.E.S. § 3104

71/ Eelnõu § 400

se kohustust ja annab ühtlasi ka selle kohustuse täpsema sisu: Ülespidamise hulka kuulub kõik see, mis lapse elamise tarviduseks ja tervise eest hoolitsemiseks vajalik, samuti kasvatus ja elukutseks ettevalmistuse kulud, kuid nõnda, et ülespidamise kohusline vähemalt samal määral võiks täita ülespidamist ka oma perekonna ja abieluliste laste vastu.

Vallasisale liig suure kohustuse peale panemine võib viia isiku sellisesse olukorda, et ta tulevikus ei suuda enesele, oma perekonnale ega vallaslapsele anda elatist ja see muudaks kohustatava seisukorra väga raskeks. Elatiskohustuse korraliku täitmise eest on vastutav kohuslane ise ja selle tahtliku mittetäitmise korral on seadusandluse poolt välja töötatud vastavad sanktsioonid.^{72/} Leidub aga ka selliseid vallasisaseid, kes ise kuuluvad hoolekande alla ja nendelt on juba raskem nõuda normaalset kohuste täitmist. Kuid vaatamata sellele, et nad saavad ise hoolekandelist abi ja toetust, ei tähenda see veel seda, et nad vabaneksid alimentaar kohustuse kandmisest oma vallaslaste vastu.^{73/} Isa majandusliku olukorra muutmisega käib paratamatult kaasas nende elatise

Ex lib. natv. Tart.

72/ Krim.sead.§ 391 1 II ja Tööpõlgurite sead.§ 2 p.3 RT N 62-1938.a. art 614.

73/ Zvingmann VI köide nr. 967

kohustuse maksmine oma vallaslapsele, ning küsimus tuleb siis juba otsustada jaatavalt lapse kasuks.

Kui aga kõigele eeltoodud olukordadele vaatamata vallaslasisal mingisugust võimalust pole elatiskohustuse täitmiseks ja tal selleks puudub vastav materjaalne jõud, siis langeb lapse eest hoolitsemine ja temale ülespidamise andmine emale.

^{74/} Seadus tunnustab küll isa esmajärguliseks kohustuseks elatada oma vallaslast, kuid samas rööbiti vallasisa kohustusega määrab seadus ka vallasema kohustuse hoolitseda oma lapse eest. Osaliselt lahkuminevana ülespidamise määramisel on eelnõu seisukoht ja nimelt selles, kes vanemaist annab vallaslapsele ülespidamist. Praegu maksva B.E.S. § 169 ütleb, et see kohustus lasub eestkätt isal ja alles teises järjekorras tuleb emal kanda see kohustus. Eelnõu ^{75/} on seevastu väljendanud ja sõnasõnastanud ennast hoopis teisiti - mitteabiellulise lapse ülespidamise kulud kannavad isa ja ema vastavalt oma maksuvõimule. Tegelik praktika on aga siin näidanud, et tõrksa vallasisa maksuvõime tavaliselt hakkab langema, ala-

74/ B.E.S. § 171

75/ Eelnõu § 399

tes alimentide nõude esitamisest ja lõpuliku otsuse saabumiseks võib see isegi nullile langeda. Sellise eelnõu vastava sätte sõnastuse juures oleks vallaslapse huvide kaitseks isegi vähe kriminaal sanktsioonidest.

c/ Ülespidamise kohustuse kestvus.

Nagu seaduses on jäetud määramata elatiskohustuse suurus lapse kohta, nii on jäetud määramata ka elatiskohustuse maksmise kestvus. Eelnõu^{76/} on selles küsimuses asja täpsustanud ja on teinud vallasisa kohustuslikuks tasuma alimente kuni lapse 16 aastaseks saamiseni, viimane aasta kaasarvatud. Maksva seaduse^{77/} otsese mõtte kohaselt on kohustatud isa andma oma lapsele elatist seni, kuni laps on võimeline ennast ise toitma ja üleval pidama. Ka selleski küsimuses on kohtupraktis lahendanud elatiskohustuse kestvuse erinevalt konkreetjuhtudel. Üldiselt on aga meie kohtud selles küsimuses peaaegu ühisele vaatele jõudnud, et laps teatud eluikka jõudes maaoludes ja ka linnas võib väikesel määral

76/ Eelnõu § 400

77/ B.E.S. § 168

ise endale ülespidamist teenida ja sellest tingituna on rahuldatud nõudmisi kuni lapse 15 aastaseks saamiseni, Kuid eksiarvamuste ärahoidmiseks tuleb ka tähendada, et on leitud ka tarviliku olevat isal lapse ülevalpidamine kuni 18 aastaseks saamiseni. Igatahes kohus igal konkreetjuhul peab ise selgusele jõudma, kui kaua tal läheb isa abi vaja ja kudas võib temast saada selline inimene, kes kuudab ise enesele ülespidamist teenida.

Oma iseloomult ja sisult on alimentaar kohustus kestva iseloomuga ja sellepärast ei nõua ka seadus, et selle kohustuse täitmine sünniks korraga, vaid alimentide tasumine sünnib eeloleva aja kohta perioodiliselt vastavates suurustes. ^{78/} Mõödunud aja kohta elatise maksmine tuleb kanda korraga, sest eelpool ^{79/} nägime, et mõödunud aja kohta elatise nõudmine esineb kohajutasu nõudena. Pisut erinevalt ja täpsustatumalt on käsitatud seda küsimust eelnõus, ^{80/} mille järele elatiskohustuse kandmine seisab perioodiliselt

78/ Vene Senati otsus nr. 1605-99.a.

79/ Vt. lhk. nr. 46

80/ Eelnõu § 402

maksetavas rahasummas ja see tuleb võimalikult kolme kuu viisi ette maksta või selle maksmine tagada. Möödunud aja eest võib samuti nõuda ülespidamist, kuid mitte rohkem kui kahe aasta eest. Peale alimentide kohustuse lapse vastu, kannab isa ka teatud kulud ^{81/} lapse ema eest, millised tekisid seoses lapse sünnitamisega. Palju täpsemalt määrab aga selle viimase kohustuse ära eelnõu, ^{82/} mille järele isa on kohustatud tasuma emale sünnitamise kulud, samuti ülespidamise kulud kahe nädala jooksul enne ja kuue nädala jooksul pärast sünnitamist selles suuruses, nagu mõlemate vara seisuga ja elujärje kohaselt õiglaseks peetakse. Kui rasedus aga takistab neise teenistuskohustuste täitmist või kui ta raseduse või sünnituse pärast jääb haigeks või muul kaaluval põhjusel ei suuda end üleval pidada, võib naisele määrata ülevalpidamist samadel alustel ja rōhkema aja eest, kui eelpool tähendatud. Naisele võib ülespidamist määrata mitte üle kahe kuu enne ega üle kolme kuu pärast sünnitamist. Harilikult koosneb seega siis elatis kohustus teatavast raha summast,

81/ Hoolekande sead. nr. § 24 RT nr. 120/121-1925 a.

82/ Eelnõu § 406

kuid seda on võimalik ka ümberarvestada natuurasse. Kehtivaks jääb ikkagi põhimõte, et alimentatsiooni kohustus on kestev ja perioodiline.

d/ Elatiskohustuse täitmine.

Eelpool käsitletud elatiskohustus moodustab üldise ja enamikel juhtudel esineva kohustuse. Kuid sellest üldisest nähtest võib esineda ka üks erand.^{83/} Vallasisa võib alimentide maksmise asemel nõuda last oma perekonda kasvatamiseks ja ülevalpidamiseks. Selline palve võib rahuldamisele kuuluda ainult sellel juhul, kui laps ei vaja ema hoolitsemist ja kui isa eluviis on laitmatu.^{84/} Selle eeskirja otsese mõtte kohaselt on aga isal õigus oma vallaslast kasvatada ainult siis, kui ta tõepoolest last ise kasvatab ja mitte võõrasse perekonda kasvatada ei anna. Kuid see eeskiri on ikkagi erand üldisest reeglist, sest vanemate õigused ja järelikulult ka kasvatamise õigus väljaspool abielu sündinud laste suhtes kuuluvad ainult emale ja sellepärast ei või isa õigust -^{85/} kasvatada niisugust last - laiendavalt tõlgitseda.

83/ B.E.S. § 172

84/ Riigikohtu ts.os.ots.nr. 1126-1934.a.

85/ Riigikohtu ts.os.ots.akt nr. 638 R-1936.a.

Ei saa siinjuures tähendamata jätta ühte asjaolu, et vallaslapse kuuluvuse küsimus B.E.S. § 172 alusel on väga ebamäärane ja võimaldab isegi sellise segase olukorra, mille tagajärjel vallaslaps võib muutuda nagu mingiks tuluallikaks, kus vallasisa ja ema taotlevad vallaslapse oma valduse ja hoole alla saamist sissetuleku allikana; nimelt isa, soovides elatissummade maksmisest pääseda, ema aga - nende elatistrahade tulude alalhoidmiseks.

Lõpuks tuleks lühidalt vaadelda alimentaarkohustust lapse suhtes vallasisa või ema surma korral. Juriidiliselt võttes, on elatiskohustuse andmine ainult vallaslapse ja ta isa vahel. Selline kohustus, kui materjaalne kohustus ei kandu üle isa surma korral ta veresugulastele. Vallasisa veresugulaste kohustus vallaslapse suhtes tekib ainult siis, kui veresugulased võtavad vastu surnud vallasisast järelejäänud varanduse pärandusena. Päranduse vastuvõtmisega universaal successio reeglite kohaselt kanduvad pärijaile üle mitte ainult õigused, vaid ka kohustused, milliseid kohustusi oli kanda pärandusjätjal. Sellise kohustusena lasubki alimentatsiooni kohustus teatava passivana pärandusjätja varal ning

milline kuulub rahuldamisele koos teiste pärandustombu kreditoridega ainult selle vahega, et elatiskohustus moodustab enesest eesõigustatud nõudmise, ^{87/} kui aktivast ei jatku passiva katmiseks. Muid kohustusi surnud vallasisa veresugulastel vallaslapse suhtes pole.

Hoopis teisiti on olukord vallasema surma ^{88/} korral, Vallaslapse sünd asetab lapse ema perekonda ja sellepärast ema veresugulastel on kohustus vallaslapse vastu identne ema kohustusega, s.t. hoolitseda mahajäänud lapse ülespidamise võimaluse eest ja teda kasvatada. Muidugi pärib laps ka ema varanduse.

Protsessuaalselt elatiskohustuse nõudmine on allutatud kostja elukoha järele jaoskonnakohtunikule. ^{89/} Elatishä nõudmisega võivad esineda kas lapse ema iseseisvalt loomuliku eestkostjana või lapse enese nimel, kusjuures viimasel korral teostab lapse õigusvõimet tema loomulik eestkostja ema näol või vastavas korras määratud seaduslik esindaja.

87/ Ts.kp. s. § 1890 p.5 RT nr. 102-1936.a. art. 826

88/ B.E.S. § 171

89/ Ts.kp.s. § 1809 p.7 RT nr.L71/172-1925 a.nr.85 art 11

Igas nõudes, kus taotletakse vallaslapsele elatist raha tema isalt, tuleb kohtul kõigepealt, vastavalt protsessi seaduses ettenähtud korras, välja selgitada küsimus, kas kostja on seaduse^{90/} mõttes lapse isa. Selle fakti oleval olul järgneb kostja kohustus maksta oma lapsele elatist. Isaks tunnustamise küsimus on aluseks elatist raha rahuldamisele ja sellepärast tuleb teda pidada lahutamatu seotuks elatise nõudmisest.^{91/}

Tuleks vaadelda veel küsimust, kas nõue, mille sihiks on tunnustada vallaslapse isaks teatud meesisikut, loetakse aegunuks 10 a. jooksul arvates lapse sündimisest või mitte. Sellele küsimusele on Riigikohus^{92/} vastanud eitavalt. Vallaslapse ja tema isa vahetõrge kuulub perekonnaõiguslike vahetõrgete hulka. See vahetõrge, mis tekib lapse isast põlvnenemise faktiga, on seoses juriidiliste tagajärgedega. Isa peab selle fakti tagajärjel, et laps on tema poolt eos-

90/ B.E.S. § 165 ja 168

91/ Riigikohtu ts. akt nr. 244-1930.a.

92/ Riigikohtu ts. akt nr. 429 R-37 .a.

tatud, kandma lapse ülespidamise kulud. ^{93/} Järelikult kui isa lapsele ülespidamist ei anna ja seega faktiline olukord tema ja lapse vahel ei vasta seaduses ettenähtud tagajärgedele, siis sellega ei kustu lapse ja isa vahel veel see juriidiline vahekord, mis tekkis nende vahel lapse sündimisega ja mis isa suhtes kehtib B.E.S. § 168 ettenähtud ajani. Sellepärast nõue, mis sihitud sellise seaduse eeskirjadele mittevastava juriidilisele vahekorra lõpetamisele, ei või kuuluda aegumisele, sest sellise nõudega kaitstakse neid tagajärgi, mis on lahutamatult seoses teatud perekondliku vahekorraga. Selline nõue kustub ainult siis, kui on kustunud see perekonnaõiguslik vahekord, millest tuleb nõue, või vähemalt sellise sündmuse saabumisega, mis seaduse põhjal lõpetab perekonnaõiguslikust vahekorrast tekkivad tagajärjed, näit. vallaslapse surm, adoptioon või kui vallaslaps ise suudab ennast toita, sest B.E.S. § 165 ettenähtud nõude eesmärk seoses § 166 eeskirjadega võib seista ainult selles, et taotleda vallaslapsele ta isalt elatist, kuna muid õigusi vallaslapsel oma isa vastu pole. Kui B.E.S. perekonnaõigusest tekkivate

nõuete suhtes aegumistähtaegu eriliselt ei korralda, siis nähtavasti sellepärast, et on endast mõistetav, et perekonnaõiguslikud vahekorrad ei või aeguda seeläbi, et vastav fektiivne olukord pole kooskõlas seaduse eeskirjadega; kuid seejuures ei loeta nõudeid aegunuks ainult niivõrd, kui need on sihitud õiguslikule seisundile vastava vahekorra tunnustamise eelnenud aja suhtes. Kui aga sellise nõudega taotletakse elatist möödunud aja eest, siis tuleb möödunud aja eest täitmata jäänud kohustuste suhtes rakendada üldisi aegumise^{94/} eeskirju. Sellest järgneb, et nõue millega taotletakse vallaslapsele ta isalt elatiskohustuse täitmist eeltuleva aja kohta, ei kuulu aegumisele, kuid möödunud aja eest nõudmine kuulub aegumisele 10 aasta jooksul.

Eelpool käsitletud vallaslapse ülespidamise kohustust maksva seaduse eeskirjade kohaselt võiksime kokkuvõtta järgmiselt: 1. vallaslapse ülespidamise kohustus lasub esmajoones tema isal ja ema kohustus lapse ülespidamiseks on sekundaarne.

2. vallaslapse otsene kasvatamine kuulub emale.

3. ülespidamise kohustuse ulatus määratakse kohtu

poolt tõusetunud juhul, arvestades seejuures isa materjaalset seisukorda ja ema seltskondlikku positsiooni.

§ 5 Vallaslapse perekondlik positsioon ja pärimisõigus.

Vanemad teostavad oma laste üle vanemlikku võimu ^{95/} ja selle võimu alusel on vanematel õigus ja kohus hoolitseda oma alaealiste laste isiku ja vara eest. Seda vanemlikku võimu ei saa neid keegi keelata teostamast seni kaua, kuni nende eluviis ja tegevus on kooskõlas maksva korra ja arusaamisega. Vanemad on kohustatud hoolitsema nende võimu all olevate alaealiste laste elu ja tervise eest, neid hästi kasvatama ja neile andma vastavalt oma varanduslisele seisukorrale ülalpidamist ja haridust. Vanemliku võimu teostamisel on aga erinevusi isal ja emal. Isa otsene kohustus on rohkemal määral välispidine ja üldiselt suunda andev. Tal on lõppsõna kõigis küsimusis. Selle vastu ema otsene kohustus on aga vahenditult teostada oma lapse üle vanemlikku võimu lapse kasvatamise ja hoolitsemisega. Selle vastu vallaslapse seisukord on teisiti. Tal on ema vaidlematu, kuna isa

on esialgu vaieldav ja sellepärast seadus^{96/} asetab sellise
vallaslapse ema vanemliku võimu alla. Nagu juba eelpool sel-
gitatud, oli vallaslapsel õigus nõuda oma vallasisalt ainult
elatise kohustuse täitmist, kõigist teistest isalikest kohus-
tustest on vallasisa vaba. Vaatamata sellele, et kohus tunnus-
tab kellegi meesisiku vallaslapse isaks, kuid selle kohtuliku
tunnustamisega käib kaasas ainult elatiskohustuse maksmine ja
vallaslaps ei oma sellise tunnustamisega isegi isa nime.^{97/}

Vallaslaps jääb eemale isa perekonnast ja ei pääse sinna kui-
dagi muidu, kui isa pole teda vastavas korras tunnustanud
või legitimeerinud. Ta ei saa osavõtta isa perekondlikest hü-
vedest ning isa ei saa tema üle teostada mingisugust vanemlik-
ku võimu. Sellevastu ema, kelle veresugulaseks on vallaslaps
alates sünni momendiga, omab lapse suhtes täieliku vanemliku
võimu ja seda vanemlikku võimu ei saa ta loovutada kohtupoolt
tunnustatud vallasisale, kuigi viimane soovib elatiskohustuse
maksmise asemel võtta last oma kasvatada.^{98/} Lapse sünniga on

96/ B.E.S. § 166 ja eelnõu § 396

97/ B.E.S. § 166

98/ Vt. lhk. 57

laps asetatud ema perekonda ja ta ei jää võõraks ka siis, kui ema sureb. Ta saab osa ema pärandusest kui seaduslik pärija ja kannab kõik need õigused ja kohustused, mis seadus pärijaile peale paneb. Olulise uuendusena eelnõus^{99/} emale usaldatud vanemliku võimu teostamisel vallaslapse üle on allutatud riikliku kontrolli alla. Perekonnaseisumetnik, kes registreerib vallaslapse sündimise, teatab sellest viivitamata kohalikule hoolekande kohtule. Selline riiklik võim on tarvilik selleks, sest praktilised kogemused on näidanud, et tarbekorral hooldaja määramine lapse huvides on tarvilik. Vallaslapse ja tema ema õiguslikku vahekorda defineerib Saksa tsiiviil seadus^{100/} sellisena, et vallaslaps omab ema ja tema perekonna suhtes sama õigusliku seisundi kui abieluline laps. Selle vastu vallaslapsel ei ole õigus oma isalt midagi peale elatise nõuda, ei nime, ei pärimisõigust, väljaarvatud kui isa on vallaslapse kasuks testamendi teinud, ega vanemlikku võimu. Kuigi on isa tumustanud lapse kohta oma isasust, ei tähenda see veel seda, et nad vastastikku omaksid pärimisõigust.

99/ Eelnõu § 407 ja § 520

100/ B.G.B. § 1705 von Planck Berlin 1901 .a.

Vanemate ^{101/} abiellumine, kui sellega vallaslaps seadustatakse, toob enesega aga kaasa vallaslaste õigusliku positsiooni muutuse. Nad omandavad isa perekonna nime ja astuvad mõlema vanema vanemliku võimu alla. Isa kohustused ei piirdu nüüd enam ainult ülespidamise andmisega lastele, vaid tema ülesandeks saab nüüd ka laste koolitamine ja kõigi hüveolude eest hoolitsemine. Vanemate abiellumine toob kaasa vallaslastele pärimisõiguse isalt ühistel alustel abieluliste lastega. ^{102/} Kuna laste õigused tekivad juba vanemate abiellumise faktiga, siis selle tõttu nende vanus arvatakse vanemate abiellumisest ning sündimise poolest nendest nooremad seaduslikud lapsed loetakse pärimisõiguse suhtes vanemateks kui vallaslaste seadustamine vanemate abiellumisega. Tegelikus elus selline lapse vanuse küsimus võib raskusi tekitada siis, kui pärandusvarade välja ostmisel tahab teostada vanem ^{103/} vend temale kuuluvat seaduslikku õigust.

Seoses vanemliku võimu käsitlemisega vallaslapse üle,

101/ B.E.S. § 173

102/ B.E.S. § 1873

103/ B.E.S. § 1668

tuleks käsitada ka vallaslaste pärimisõigust oma vallasisalt ja emalt. Isa leidmine ei onna mingisugust õigust lapsele oma isalt järele jäänud pärandusele ja ta kõrvaldatakse seadusjärgsest ^{104/} pärimisest vallasisa pärandusest. Testamentaarne passiivne pärimisõigus on tal siiski jäänud ja selles suhtes ei ole tema õigused erinevad üldisest testamentaarsest pärimisõigusest. Sama tuleb aru saada ka sellest, et vallaslaps on kõrvaldatud ka pärimisest oma vallasisa veresugulaste seadusjärgsest pärimisest. Rööbiti aga ka sellega tuleb tähendada, et ka vallasisa ei ole võimeline pärima oma vallaslapse ega tema veresugulaste pärandust. Sama pärandamise korraldusel oma isast järelejäänud varanduse kohta on lahendust leidnud ka eelnõus, ^{105/} mille järele vallaslaps pärib isa pärandit ainult siis, kui laps on seaduslikuskorras isa poolt tunnustatud või kohtuotsusega omandanud isa suhtes abielulise lapse õigused ja kohused. Samadel alustel pärib vallaslaps isa alanejate sugulaste päranduse. Ümberpöördult, isa pärib vallaslapse ja tema alanejate järelejäänud vara eelpool toodud

104/ B.E.S. § 1872

105/ Eelnõu § 546

alustel.

106/
Ema suhtes on vallaslapse pärimine emast järele jäänud varandusele täielik ja ta pärib emast järelejäänud vara kui tema veresugulane. Samasugune vallaslapse pärimisõigus on ka ema veresugulastest järelejäänud varandusele.

Üldiselt tuleb tähendada, et just pärimisõiguse alal on erinevus vallaslaste ja abieluliste laste vahel suur, kuna vallaslaste vastavad õigused osutuvad võrreldes abieluliste omadega poolikuteks ja kärbituteks.

106/ B.E.S. § 1872 ja eelnõu § 546 esimene lõige.

§ 6 Allikate loetelu.

- 1/ Balti Eraseadused kommentaaridega.
- 2/ Tsiviil kohtupidamis seadus.
- 3/ Prof.Uluotsa seletuskiri ts.seaduse eelnõule 1936.
- 4/ Eesti tsiviil seaduse eelnõu 1936a.redaktsioonis.
- 5/ Kriminaalseadus.
- 6/ Tööpõlgurite seadus.
- 7/ Ajakiri "Õigus" 1930.-1938.a. /incl./.
- 8/ Riigikohtu tegelus.
- 9/ Prof. G.Rooks, Kohtuarstiteadus.
- 10/ Riigikohtu seletused 1920.a.-1929.a.Sõnavara kirjastus, Tartus, 1929.a.
- 11/ Eesti statistika kuukiri 1928.a. - 1938.a.
- 12/ Beiträge zur Statistik Estland von Jordan 1860-1870.a.
- 13/ Paul Kornicker Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde Breslau 1916.
- 14/ Werner Schiller Inaugural Dissartation
- 15/ Franz Wollf Inaugural Dissertation Stuttgart 1918
- 16/ Fritz Thomae Inaugural Dissertation Nürnberg 1916
- 17/ Bürgerliches Gesetzbuch von Dr.G.Planck Berlin 1901
- 18/ Nõukogude uus abieluseadus - N.Basseches Päevaleht nr. 202 - 1936.a.